

Dušan Dušek

Ponožky
pred odletom

PONOŽKY PRED ODLETOM

Dušan Dušek

PONOŽKY PRED ODLETOM

príručka

slovar

Text © Dušan Dušek 2015
Slovak edition © Vydavateľstvo SLOVART, spol. s r. o.,
Bratislava 2015

Všetky práva vyhradené. Žiadna časť tejto knihy sa nesmie reprodukovať ani šíriť v nijakej forme ani nijakými prostriedkami, či už elektronickými, alebo mechanickými, vo forme fotokópií či nahrávok, respektíve prostredníctvom súčasného alebo budúceho informačného systému a podobne bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

ISBN 978-80-556-1431-1

Pamäť má veľa čakárni.

Lawrence Durrell

V Soluni

viem o jednom, čo ma číta,

a v Bad Neuheime.

To sú už dvaja.

Günter Eich

Nadine

MODRÝ MAK

1.

Spisovateľ je sólista na poštárskej trúbke.
A podobne.

2.

Skúška pera, či sa mu chce písať, či udrží linku.
Tie linky sú dve: prvá je z modrého atramentu, písmeno za písmenom, ťahy pera po papieri, druhou je linka autobusu číslo 4.

Píše to.

Môžem začať.

A hneď skončiť.

No zároveň pokračovať – chodiť, loziť, tárať sa.

Pátrať, vetrať, bubnovať.

A podobne.

3.

Opakoval som sa.

A ešte aj: mýlil som sa.

V každej knihe som mal historku o fotografovi Pali-novi, ktorý podľa návodu urobil búdku pre ďatle. Do-čítal sa, že musí byť pevná, priemer otvoru najmenej sedem centimetrov, ba i viac. Stĺkol ju z fošní, čo mu ostali po rekonštrukcii ateliéru, potom cez vysoký ko-nár gaštana prehodil lano s hákom, zavesil ju a vytiahol

do koruny. Pomocou dlhého rebrika ju pridrôtoval asi v päťmetrovej výške – práve tam sa datle zvykli zdržiať. No zrazu sa ukazovali akosi pomenej.

Pri fotení jednej blondky, ako ju Palino nazval, chodila táto paripa s dlhými vlasmi fajčiť na terasu.

Hovoril jej, aby sa tam neukazovala holá, nemusí ju každý vidieť.

Blondka na to – hneď idem dnu, len chcem vidieť toho psa, čo chodí do búdy na strom.

Nebolo by to zlé, keby som sa nemýlil, išlo o celkom inú historku.

V nej náš sused Fiala, večer čo večer, hľadal cestu domov.

Najprv prešiel všetky krčmy na okolí, robil posádkového alebo ponocného, potom blúdil v tme, až kým nestretol školničku Palcovú, ktorá išla z kostola.

Spýtal sa jej: „Dušo kresťanská, neviete, kde tu býva pán Fiala?“

„Veď vy ste pán Fiala!“

Sused sa zháčil a raneným hlasom odvetil: „Ty teľa Kristovo, ja viem, že som pán Fiala, no neviem, kde bývam!“

Skôr či neskôr by sa táto historka objavila aj v tejto knihe, pričom sám by som to ani nezbadal, tešil by som sa, čo mám v zálohe, preto sa jej zbavujem už na začiatku, chcem to mať z krku, vyhnúť sa podobným chybám, no zároveň robiť ďalšie a ďalšie.

4.

Zrádzala ma ľavá strana tela. Zo slabiny sa mi hlásil pruh, ktorý mi už dvakrát operovali na pravej strane, teraz sa mi brušná stena otvárala vľavo – ako pokazený

zub. Po lete som sa s tým chcel vybrať za primárom Dudkom, ak to dovedy vydržia, či už primár, či už pruh.

Potom sa mi hlasno a nástojčivo ozývalo rameno, vystrelovala mi v ňom tiahla bolesť, stačil prudší pohyb, hneď sa mi tam čosi krčovito zovrelo a poriadne zaboľelo.

Do tretice: zase ma raz pobolievalo hrdlo, zapálila sa mi v ňom uzlina, od nej sa ten katar presúval až k uchu, do pántu čeľuste, ktorá ma bolela pri každom jedle. Únava materiálu sa prejavovala v nových a nových obmenách, čo sa potvrdilo aj tým, že ma zrazu prudko, až rezavo, zaboľel kĺb palca pod nechtom na pravej ruke; nemohol som sa ho ani dotknúť. Diagnózu mojej ženy, že ide o poranenú žilku, potvrdila modrina.

Sťažoval som sa na ľavú stranu, tak sa ozvala aj pravá, aby ani jednej nebolo ľúto. Hovoril som si: namiesto písania prichádza údržba, začnem od hlavy, prvá bude čeľusť, vŕzgajúci pántik papule, potom ľavé rameno, musím cvičiť, inak celkom iste skapem.

Na oblohe, chytená v osnove motúzov na sušenie bielizne, visela polovička rozpitého mesiaca. Vtáky podozrivo čušali. Inokedy sa ich hlasy prepletali na slivkách či marhuliach, na sivastej jabloni, na ostatných stromoch za domom, na čerešni, na hruške – a ešte aj na košatom kríku bazy, ktorý vrasť do plota a prenikal k susedom. Vrabce v trepotavých krdľoch poletovali okolo kríkov malín, pomedzi ich ostré šľahúne, číhajúce na každého zlodeja.

Asi na mňa.

Želal by som si, aby sa všetky moje patálie a lapálie vyriešili rovnako, ako sa nedávno vyriešili problémy s telefónom na Hollého ulici, kde mala moja žena byť po

mame. Prístroj najprv stratil signál, volal som poruchovú službu, no odtiaľ mi oznámili, že linka je v poriadku, chyba musí byť v aparáte, načo som po príchode do Prievozu opäť zavolať na linku v meste a zanechal v jej schránke odkaz: „Aparát, oprav sa.“

Na druhý deň ráno mi odtiaľ volala moja žena, že všetko funguje, aparát sa naozaj opravil.

Aj sám sebe by som rád oznámil, že potrebujem opravu, no nemal som spojenie, iba z ucha do ucha – a ponuky mojej ženy na vyšetrenie som ustavične odmietal.

Nato sa mi z Piešťan ozvala sestra Kamila.

Stretla na ulici primárku z Národného ústavu reumatických chorôb, spolužiačku z gymnázia – a tá jej ponúkla, že ma vezme do liečby, stačí sa jej ozvať, dá mi termín.

„Aj tak si tu už dávno nebol,“ povedala. „Prídeš?“

„Aj by som.“

„Tak áno, alebo nie? Dám ti jej číslo. Počkaj chvíľu.“

Odišla od telefónu, aby sa hneď vrátila, najprv som počul, ako sa jej rýchle kroky tratia v hĺbke bytu, prechádzajú z kuchyne do haly, ba možno až do spálne, potom sa rovnako rýchlo ženú späť – z týchto zvukov ku mne prilietali pohyby jej chôdze.

„Píš si,“ povedala.

5.

Pán poštárko Adamec vozil poštu na dámskom bicykli bez rúry, mal vraj svoju, ako hovoril, viala za ním pelerína, vzduch rozrážal šiltovkou. Vždy sa usmieval. V mostíku pod hornou perou sa mu na odkrytom zube, trojke vľavo, blýskala korunka zo zlata.

Balíky rozvážal poštársky voz s koňmi.

Aj hranoly ľadu, obalené pilinami, vozili na vlečke s plachtou, ťahanej šimľami, najčastejšie do hostinca na Vřšku alebo do cukrárne.

Tretím povozom bol rebriniak, celý z dreva, iba na koliesách mal železné obruče, ktoré hrmotali na ceste. Podkovy dunivo zvonili. Vpredu fajčil cigán Fero, pocmukával perami – a len zľahka pošvihával bičom, za ním sa česala jeho žena Isa; vo vlasoch jej kvitla ruža. Dlhو sme sa ich báli, lebo kradli deti, ako nás vždy strašili.

Z cesty som videl na kostolnú vežu, na dva ciferníky zo štyroch, pán poštárko Adamec sa zase smial, bicykel mal voľnobeh, musel trochu pribrzdiť, prešmykol sa do uličky Bodona.

Záhrada za domom zmizla už pred niekoľkými rokmi, no predsa som počul, ako sa mi vtáčie hlasy presýpajú medzi ušami, presne ako medzi ovocnými stromami, ktoré tam už dávno nerástli.

Chodili sme piť vodu k záhradnému hydrantu.

Spolu s ježmi, motýľmi a jašteričkami.

A podobnou hávedou.

Ale ani hydrant tam už nestál.

6.

Moja žena povedala, že ľudia, čo majú malé deti, nezvonja, ale klopú; zvonček by mohol zobudiť.

Prst na dverách je oveľa vlúdnejší.

Vzápätí som objavil tieň v tieni. Zbadal som ho na chodníku, kam sa do tmavého chládku, stvoreného tieňom plotu, prelisoval aj tieň stĺpa pouličnej lampy, lebo slnko sa v tej chvíli opieralo nielen o plot, ale aj o okná náprotivnej budovy, z ktorých ho nasmerovalo na stĺp – a ten z odrazených lúčov vytvoril tieň v tieni.

V piešťanskom byte sme mávali po celý deň v zámke zastrčený kľúč, aby sa dalo kedykoľvek odomknúť, chýbala tam kľučka, preto kľúč. Aj teraz som mohol ten byt otvoriť a vojsť dnu, aj keď iba na mysli a vo sne, ako sme hovorievali, keď išlo o plytké kydy, čo býval náš výraz na táranie alebo baláchanie.

Otvorí mi Kamila, je tam sama, môžem zazvoniť.

Aspoň zatiaľ; onedlho sa jej dcére Pavle narodí malá Vilma, ja a moja žena sme Pavlini krstní rodičia.

Naposledy sme ju videli v tričku s anglickým nápisom *Belly with the view*, obopínala jej brucho, pod nápisom bolo namaľované okienko s vykúkajúcim dievčatkom: veselé.

Kamila doopatrovala nášho otca Tóna, ktorému sa raz zdalo, že vidí koňa, či skôr psa.

Toho vlastne naozaj videl; prišla s ním práve Pavla.

Otec sa vraj spýtal: „Kde je kôň?“

Možno sa mu v hlave vynorila nejaká spomienka.

„Aký kôň?“ spýtala sa Kamila.

„Kde je pes, má byť aj kôň.“

Moja žena povedala, že v otcovom živote musel byť raz niekde kôň pri psovi, hoci nijakého psa nemal – a to bol lesný inžinier a ešte aj poľovník. O koňovi ani nehovoriac.

No mal obľúbenú nadávku: „Ty kôň!“

Patrila medzi tzv. obdivné.

Kamila bývala koňom oveľa častejšie ako ja.

Mne sa neušiel ani psisko, z ktorého sa neskôr stala iná obdivná nadávka: *Pesoň*.

Tieň do tieňa sa mi nasúkal aj pod nohy, držal so mnou krok, no lámal sa v páse, dolná polovica tela sa mi kĺzala po chodníku, horná po plote. Prešiel som cez cestu a vošiel som do domu. Vtom som si uvedomil, že som

zabudol zamknúť auto, alebo som ho predsa len zamkol – a vzápätí na to zabudol. Kľúč som ešte stále mal v ruke. Na chvíľu som zaváhal, noha mi ostala visieť nad prvým schodom, no potom som vybehol k dverám na zvýšenom prízemí. Našiel som na nich prilepený lístok s odkazom, že kľúče od bytu ma čakajú u Igora Belčíka, nášho suseda v ulici. Podpis: K.

Napriek tomu som zazvonil a takmer aj zaklopal, ale zháčil som sa, klope sa pravým ukazovák – a práve ten ma bolel najväčšmi.

Klopací kĺb.

A prst živiteľ.

7.

Tete Jozefke v mladosti stuhol ukazovák. A trochu aj krívala. Vraj si do prsta zaťala kosákom na trávnu. Prerezal jej šľachu. Zle sa zrástla. Napla sa. A stuhla. Teta Jozefka vždy o niečom inom hovorila a vždy na niečo iné ukazovala. Vedela nás pomýliť. Očami sme sledovali miesto, kam mierila prstom – a zabúdali sme počúvať, čo nám rozpráva. Ťukala nám na čelá: to a to si zapamätaj; drž to v hlave; zapíš si to za uši.

Neskôr som to od nej odkukal.

Ťukal som si na čelo.

8.

Až doteraz som všetko písal rukou, poslušnou a krotkou pravačkou, niekedy už unavenou, ba až zunovanou, predĺženou cestou z hlavy do školských zošitov formátu A4.

Písať do stroja som sa nikdy nenaučil – a už ani nenaučím.

A nešlo to ani s počítačom.

Spoliehal som sa na ruku.

Zošity museli mať hladký papier, nesmeli mať linajky, zháňal som ich po papiernictvách, nakupoval atramenty, podložky a pijaky.

Mal som vždy zásobu.

Ale poznámky som si čmáral na hocaké kúsky papiera, často na použité poštové obálky so svojím menom a adresou, do starého kalendára alebo do tenkých notesov, ktoré som vláčil po vreckách.

Zabudol som na prostredník a palec, aj tie držali a vodili perá po papieroch, no na tých mi kľby zatiaľ nezapuchli; na pravej ruke to bol iba ukazovák, zato na ľavej hneď dva – prstenník a malíček.

Do všetkých mi pichnú injekciu.

Možno už zajtra: aspoň do jedného určite.

A do ďalších – postupne.

A podobne.

9.

Vedľa dverí sa o stenu opieral bicykel s vypustenou dušou na prednom kolese. Asi mal defekt; alebo zlý ventil. Nad ním sa v omietke rysovali dvierka so skrinkou pre elektromer, značka Křížik, voľakedy sa mu hovorilo elektrické hodiny. Bicyklov tu bývalo viac: aj môj detský Pionier. A po čase pretekársky Favorit. Sám som si naň cez prázdniny zarobil – asi tak po siedmej alebo ôsmej triede základnej školy.

Za slovom Křížik bývali v hodinách vytlačené aj dve ďalšie písmená: n. p. Národný podnik. A vyrábali ich v Prešove.

Defekt zajtra opravím; ak som to ešte nezabudol.

Vyšiel som opäť pred dom.

Do bytu viedla ešte jedna cesta: cez otvorené záchodové okienko. Takmer nikdy sme ho nezatvárali, ani v zime, skrývalo sa za výčnelkom steny, kde sa zo strechy spúšťala odkvapová rúra. Po nej som sa vždy vyšplhal. Zachytil som sa parapetnej dosky a obruby v omietke; leskla sa v nej sluda. Najprv by som cez rám prestrčil len hlavu, potom úzke plecia, až napokon trup s nohami – a bol by som dnu.

Vletel by som tam ako lastovička.

Stačilo by mať o päťdesiat rokov menej.

Takých desať, jedenásť či dvanásť.

A mať prázdniny.

Držať sa ich – a už v ďalšej chvíli sa s Igorom vracat' z letnej brigády: cestovali sme vtedy nočným vlakom, jachajúcim dolu Považím, prestupovali v Trenčianskej Teplej, kde sme v rýchlikovej stanici zjedli spolu tanier guláša. Zložili sme sa naň; viac peňazí sme nemali. V tichu a žltúcom svetle výčapu, ktoré akoby sa odrážalo od nedopitých pohárov piva, čakali sme na náš prípoj do Piešťan. Vracali sme sa zo zárobkov.

Mesiac sme chodili po lesoch a robili figurantov, lebo obaja sme sa chceli voziť na nových bicykloch Favorit a Eska. Priemerkovali sme, merali priemery kmeňov, značkovali sme ich bielymi kriedami, aby sme ich náhodou nezmerali ešte raz, volali sme jeden cez druhého: „Dub, osemnásť. Dub, tridsať. Dub, dvadsať. Javor, dvadsaťšesť.“

Za nami šiel inžinier, kolega našich otcov, starý pán Okatý v pumpkách, ktorý naše hlásenia zapisoval do tabuľky na prenosnej podložke.

„Javor?“ opýtal sa. „Kde by tu bol javor?“

„Tu.“

Napísal som o tom jednu zo svojich prvých poviedok. Vyštveral som sa vtedy do okienka. Potme som vošiel do spálne – a hneď som počul otca, ako spí, ako nahlas odfukuje. Šmátrajúc po stene prešiel som až k posteliam.

„Mami,“ povedal som. „Mami.“

Pohli sa periny.

„Kto je to?“ spýtala sa.

„Ja.“

Po raňajkách sme išli kúpiť bicykel; detský Pionier dostala Kamila, vyzerala na ňom ako vrtuľka, okolo hlavy jej lietali vlasy. Hnala sa za nami – a vždy zúrila, keď sme jej s Igorom na svojich nových Favoritoch ubzikli. V slnku jej svietili malé uši.

Aj teraz sa hnala: sadla do auta a odišla za Pavlou – a takisto za Vilmou, ktorá prišla na svet o dva týždne skôr, ako sme čakali.

Oznámil mi to Igor; našiel som ho v záhrade pri dome, kde polieval hriadku s kôprom a hlávkovým šalátom.

„Kamila hovorila, že ti volala, ale už ťa nezastihla – a vraj nemáš mobil.“

„To nemám.“

„A máš rád omáčky?“ opýtal sa.

„To mám.“

„Tak si dáme.“

10.

Aj Igorov otec Kazo, celým menom Kazimír, býval lesný inžinier ako náš otec Tóno, celým menom Anton. Pracovali spolu v n. p. Urbion. Chodievali spolu na

poľovačky. Vždy som ho volal ujo Kazo. Hral na husle a kedysi skákal o žrdi; rád fotografoval.

Vracali sme sa zo záhrady.

Na ulici sme stretli manželov Furnovcov; keď sa pani Furnová po prvý raz ukázala v Urbione, jeden zo zamestnancov pri pohľade na jej prsia od vzrušenia odpadol. Päťdesiat rokov som ich nevidel – z mladice ostalo iba starostlivo namaľované obočie. Povedali mi, ako k nám chodievali, keď naša mama niekam odcestovala a otec s nami ostával sám doma: pozýval ich na pohárik. Aj si spolu zaspievali. Nič také som si nepamätal. Furnu som mal pred očami ako mladíka, čerstvého zamestnanca, ktorý pod plexisklom veľkej drevenej tabule, priamo na slnku, presvecoval na pauzáky kresby projektov; stál pri stene budovy a sledoval svoje náramkové hodinky, čas potrebný na expozíciu.

Určite by vedel o otcovi povedať aj niečo iné.

A možno aj o niektorých ďalších zamestnancoch, napríklad o ručičky bozkávam Košíkovi, ktorý všetkých ľudí okolo seba hladkal po lícach, ukláňal sa a so smiechom hovoril, že vo vlaku dokáže spať aj postojačky; mihol sa predsieňou nášho bytu a navždy mi zmizol.

Takýchto okamihov bolo ako vody v mori, alebo aspoň vo Váhu, plietli sa mi – a niekedy ma priamo mýlili.

Až doteraz som si myslel, že kedysi dávno som do vzduchu hodil lieskovú palicu od fazule, ktorá sa po krátkom lete zabodla do kosti pod okom Papenka, ďalšieho suseda v ulici, celým menom Vila Kozáka, ale Igor mi povedal, že to spravil sám; mal z toho vytriasačky.

Vzápätí si spomenul, ako som raz zo smetiska ťahal na drôte starý hrniec – a v jeho rachote som sa hral sa Eda Bertolliho, čo bol náš piešťanský idol, motocyklový

pretekár. A ešte – vraj som vedel dobre kľučkovať. Ani to som si však nepamätal.

Igor sa dosť čudoval, že neviem nič o Zubonovi, čo bol veľký silák, známy v celom meste. Pracoval u kováča Gajdoša, mal dva veľké predné zuby, všetci sa ho báli; keď bol nepokojný kôň, Zubon ho pästou buchol po rebrách, až si kôň kľakol na kolená predných nôh – a mohli ho podkúvať. Inokedy sa zastavil v zelovoci a cez otvorené dvere skríkol: „Čo máte?“ Stál tam dlhý rad. „Citróny,“ odvetila vystrašená predavačka. „Kilo!“ zavelil Zubon – a už k nemu putovalo vrecko s citrónmi, ľudia si ho podávali ponad hlavy. Keď išli deti zo školy a počuli jeho krik, plný zúrivosti, obišli celé námestie. Raz prišiel na podnikovú zábavu v jedálni Urbionu, všetci chceli, aby odišiel, čo odmietol, skončilo sa to bitkou, roztrieskal nábytok, ktorý na druhý deň odviezli autom – a to ešte jednému chlapovi odhryzol dva prsty, keby na ruke, ale na nohe.

Tento Zubon učil moju sestru Kamilu hrešiť.

„Zahreš,“ povedal.

„Za koľko?“ opýtala sa malá Kamila; za jedného Boha pýtala korunu, za dvoch dve, za troch tri.

Zubon sa uškŕňal a spokojne platil.

Zato na lovca nedeľných vrabcov – starého Kociana s flóbertkou – som si spomenul hneď. Chodil medzi domami, pod pazuchou držal štíhlu flintu, okukával strechy a konáre stromov, či tam niečo nesedí, no kým stihol zamieriť, my s Igorom sme mu odplašili vrabce tľieskaním, potom sme rýchlo utiekli a ešte sme sa posmievali jeho nadávkam.

Takisto som si pamätal na Tragača, vlastným menom Ragača, čo bol miestny čert. Stal sa z neho komunista,